

بررسی آثار توسعه گردشگری بر بهبود جوامع روستایی (مطالعه موردی شهرستان چناران)

سعید نجفی^{۱*} جواد میکانیکی^۲ فاطمه خواجه‌ای^۳

- ۱- کارشناس ارشد توسعه روستایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند
- ۲- دانشیار و عضو هیات علمی گروه جغرافیا دانشگاه بیرجند
- ۳- کارشناس ارشد توسعه روستایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند

چکیده

هدف این تحقیق بررسی آثار توسعه گردشگری بر بهبود جوامع روستایی، پنج روستای هدف گردشگری شهرستان چناران می‌باشد. جامعه آماری در این تحقیق خانوارهای روستایی می‌باشند. همچنین برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران و برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری احتمالی و از نوع چند مرحله‌ای و طبقه‌ای استفاده شد. جهت اندازه‌گیری پایایی ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه طراحی شده بین ۳۰ خانوار روستایی توزیع و پس از تکمیل، با استفاده از نرم‌افزار کامپیوتری SPSS، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. میانگین‌های پاسخ‌های ارائه شده توسط نمونه آماری در مورد تأثیر توسعه گردشگری روستایی بر شاخص‌های مورد ارزیابی " ارتقاء سلامت و امنیت اجتماعی و بهبود آگاهی و آموزش روستاییان" بر اساس طیف لیکرت و با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای بوده، این میانگین‌ها به جامعه تعمیم داده شد، و مشاهده گردید میانگین پاسخ‌ها برای گویه‌های طراحی شده پرسشنامه در دامنه کمتر از حد تعیین شده ۳ بوده است. بنابراین می‌توان استدلال نمود، توسعه گردشگری در شاخص‌های مورد ارزیابی تحقیق در منطقه مورد مطالعه تأثیر اندکی داشته است.

واژه‌های کلیدی: توسعه گردشگری، بهبود سطح آموزش، امنیت اجتماعی، شهرستان چناران

مقدمه

گردشگری گسترده‌ترین صنعت خدماتی است و به یقین در سده آینده با سرعتی بیش از گذشته و امروز گسترش خواهد یافت. با توجه به این که گردشگری تنها فعالیتی است که می‌تواند در کنار فعالیت‌های کشاورزی سنتی و صنایع روستایی که به سرعت در حال از بین رفتن هستند قرار گیرد، لذا گردشگری می‌تواند فرصتی استثنایی برای احیای اقتصادی و تحرک نیروی انسانی و کار در مناطق رو به افول ایجاد نموده، باعث شود که روستاییان علاوه بر فعالیت‌های روزمره خود، از منبع درآمد دیگری نیز بهره‌مند شوند. امروزه گردشگری در مناطق روستایی و دور افتاده اهمیت ویژه‌ای یافته و وسیله‌ای برای رفاه جوامع محلی تلقی می‌شود (قادری، ۱۳۸۲: ۳۵). همچنین گردشگری یکی از رشد یافته‌ترین صنایع نیمه دوم قرن بیستم بود و اغلب به عنوان کلید یا رمز رشد اقتصادی، چه در کشورهای توسعه یافته و چه در کشورهای در حال توسعه به کار رفت (lane Bernard, 1994: 14). در زمان حاضر بسیاری از کشورها منافع اقتصادی و اجتماعی شان را از گردشگری دریافت می‌کنند و درآمدهای گردشگری را برای توسعه زیرساخت‌های منطقه به کار می‌برند (Casta, 1996 & Eccles: 48). افزون بر این بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه نیز از صنعت گردشگری به مثابه رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند. در این راستا، گردشگری روستایی نیز جزئی از صنعت گردشگری است که می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب، شناسایی مزیت‌ها و محدودیت‌های گردشگری روستایی، در توسعه این مناطق و در نتیجه، در توسعه ملی و تنوع بخشی به اقتصاد ملی نقش مؤثر برعهده داشته باشد (عنابتانی، ۱۳۸۸: ۱۵۲). با توجه به مطالب فوق شهرستان چناران نیز می‌تواند از لحاظ گردشگری قطب مناسبی در کشور باشد به همین منظور در تحقیق حاضر سعی بر آن است که به بررسی اثرات توسعه گردشگری بر بهبود سطح آموزش، سلامت و امنیت اجتماعی خانوار روستایی شهرستان چناران پرداخته شود. همچنین در این راستا سؤال‌ها و فرضیه‌های ذیل مطرح گردید:

- توسعه گردشگری چه تأثیری بر سطح آموزش خانوارهای روستایی دارد؟
- توسعه گردشگری چه تأثیری بر سلامت و امنیت اجتماعی خانوارهای روستایی دارد؟
- توسعه گردشگری موجب بهبود سطح آموزش خانوارهای روستایی در روستاهای هدف گردشگری شده است.
- توسعه گردشگری موجب افزایش سلامت و امنیت اجتماعی خانوارهای روستایی در روستاهای هدف گردشگری شده است.

مبانی نظری

برخی توریسم روستایی را به‌عنوان توریسمی که مناطق روستایی را در بر می‌گیرد تعریف کرده‌اند (مقصودی و لشگر آرا، ۱۳۸۳: ۶۳). عده‌ای توریسم روستایی را توریسمی که در حومه شهرها اتفاق می‌افتد، بیان می‌کنند (مهدوی، ۱۳۸۲: ۲۸). کمیسیون جامعه اروپا در سال ۱۹۸۶ توریسم روستایی را چنین تعریف کرده است (Richard & Sharpley ۴: ۱۹۹۷): توریسم روستایی، تنها شامل گردشگری کشاورزی نیست، بلکه همه فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی را شامل می‌شود.

اثرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری می‌تواند به صورت مثبت و یا منفی باشد. در نقاطی که گردشگری در حال رشد است، اثرات فرهنگی- اجتماعی مثبت و مهم گردشگری در جوامع بومی عبارت است

از خودکفایی و تقویت اقتصاد محلی، احترام بیشتر به جامعه محلی و فرهنگ آنها، سرمایه‌گذاری مجدد درآمد گردشگری در منابع فرهنگی، تقویت و تداوم سنت‌های فرهنگی، افزایش میزان درک و مدارا بین فرهنگ‌ها به ویژه از طریق اجرای موسیقی، عرضه صنایع و هنرهای محلی، نوع زندگی بومی، مسکن و سایر تجربیات زندگی روستایی (رضوانی و صفائی، ۱۳۸۴: ۱۱۲).

گرچه توریسم پیامدهای مثبتی را به دنبال دارد؛ اما بدون برنامه‌ریزی و نظارت دقیق، حتی این نوع توریسم می‌تواند آسیب‌های جدی را بر پیکر روستاها وارد نماید. این توریسم بر سه بعد اقتصادی، محیطی و اجتماعی - فرهنگی تأثیر دارد. اثرات مثبت و کارکردهای توریسم روستایی در ذیل بیان گردیده است:

۱- کارآفرینی برای جوانان و زنان روستایی، توسعه مراکز اشتغال کوچک و ایجاد شغل‌های متعدد و جلوگیری از مهاجرت.

۲- مشارکت افراد محلی در مدیریت و برنامه‌ریزی‌ها و نیز جلب مشارکت آنان در توسعه اقتصاد ملی با پتانسیل حفظ و حمایت از منابع طبیعی و محیط زیست.

۳- تزریق سرمایه به روستا و کاهش فقر با ایجاد یک کانال جهت ارزش افزوده محصولات محلی، رشد و حفظ صنایع دستی و خارج شدن از اقتصاد تک بعدی روستا و افزایش و تغییر شکل منابع در معرض خطر به سمت منابع پربازده و همراه با سودمندی و توزیع درآمد.

۴- ارتباطات بیشتر روستاییان با سایر جوامع و فرهنگ‌های متنوع و ارتقاء سطح فرهنگ مردم محلی، حفظ و تداوم ارزش‌های فرهنگی و شناساندن هویت محلی.

۵- افزایش سرمایه اجتماعی و رفاه جوامع محلی (محمدی و حیاتی، ۱۳۹۱: ۸).

پیشینه تحقیق

عنابستانی، سعیدی و درویشی (۱۳۹۱)، در تحقیقی با عنوان "بررسی آثار اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی توسعه گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی از دیدگاه گردشگران و روستاییان (مطالعه موردی: دشت ارژن - فارس)" که آثار توسعه گردشگری در روستاهای محدوده مورد مطالعه مانند اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی را بر اساس نظرسنجی از روستاییان و گردشگران مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفته است. یافته‌های مطالعه نشان می‌دهد که برخلاف نظر سنجی از روستاییان و گردشگران که بالاترین تأثیر را در رابطه با متغیر وابسته اقتصادی با میانگین رتبه‌ای ۳/۶۶ ارزیابی می‌کردند، در مطالعه رگسیون گام به گام بیشترین تغییرات متوجه متغیر وابسته زیست محیطی با ضریب ۰/۷۸۶ است. در نهایت به منظور آزمون فرض این تحقیق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که بر اساس آن ضریب همبستگی با احتمال آزمون قابل قبول بین ۰/۴۱ تا ۰/۶۳ برآورد شده و می‌توان اظهار نمود که توسعه گردشگری تغییرات مثبتی را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی وضعیت زیست محیطی و کالبدی در سطح روستاهای منطقه فراهم نموده است.

تقدیسی، تقوایی، پیری (۱۳۹۱)، در تحقیقی با عنوان "تحلیلی بر نگرش جامعه میزبان به اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری شهرستان دالاهو" به بررسی و شناخت اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری در سطح شهرستان از دیدگاه ساکنان و مسئولین پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از دیدگاه ساکنان و مسئولین، گردشگری تأثیر مثبتی نظیر افزایش آگاهی‌های عمومی و بالا رفتن سطح استانداردهای

زندگی مردم و اثرات منفی نظیر تغییر در آداب و سنن محلی و افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی - فرهنگی موجب شده است.

فراهانی، عبدلی و چراغی (۱۳۹۱)، در تحقیقی با عنوان "ارزیابی اثرات سرمایه اجتماعی در توسعه نواحی روستایی با تأکید بر کیفیت زندگی (مطالعه موردی: دهستان مشهد، میقان شهرستان اراک)" به بررسی سه شاخص اعتماد، مشارکت و شبکه‌ها در رابطه با سرمایه اجتماعی در توسعه روستایی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که بین افزایش سرمایه اجتماعی و افزایش کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه در سطح ۰/۹۰۶ درصد رابطه‌ی کاملاً معناداری وجود دارد و از این میان مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، انسجام اجتماعی با اثرات کلی ۰/۴۵۵ بیشترین تأثیر را بر روی سطح کیفیت زندگی خانوارهای روستایی داشته است.

کیپر و همکاران (Kiper *et al*; ۲۰۱۳)، در تحقیقی تحت عنوان "مطالعه اثرات زیست محیطی، اجتماعی - فرهنگی اکوتوریسم درک شده توسط مردم محلی شمال غرب ترکیه (مطالعه موردی: بخش کیکوی)" به بررسی ارتباط بین اثرات مختلف اکوتوریسم (اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی) و حمایت مردم محلی از گردشگری پرداخته است و نتیجه می‌گیرد مردم محلی نگرشی مثبت نسبت به توسعه‌ی اکوتوریسم داشته‌اند. در ادامه با استفاده از روش تحلیل عاملی شش عامل مؤثر بر اکوتوریسم را شناسایی می‌نماید.

خلیل و همکاران (Khalil *et al*; ۲۰۱۲)، در تحقیقی با عنوان "مطالعه بر نفوذ گردشگری روستایی در جوامع روستایی کشور رومانی" به مطالعه جوامع مختلف روستایی پرداخته و اینگونه نتیجه گرفته‌اند که: گردشگری روستایی در رومانی هنوز در مراحل اولیه است اگرچه مقامات رومانیایی از سرمایه‌گذاری‌های بزرگ در گردشگری کلاسیک حمایت می‌کنند. اما روستائیان با توجه به مشاهده‌ی منافع گردشگری به طور فزاینده‌ای با روحیه‌ی کارآفرینی شروع به ابتکار عمل در زمینه استفاده از قابلیت‌های گردشگری نموده‌اند.

محدوده تحقیق

شهرستان چناران با ۳۳۵۰ کیلومتر مربع وسعت در ۷۵ کیلومتری شمال غرب مشهد واقع شده است. این منطقه در محدوده دامنه‌های جنوبی رشته کوه هزار مسجد قرار گرفته است و رشته کوه هزار مسجد در شمال رشته کوه بینالود در جنوب دشت چناران واقع شده و از برکت فراوانی آبریز رشته کوه‌های مذکور سرزمینی آباد و حاصلخیز می‌باشد. این شهرستان دارای ۲ بخش مرکزی و گلپه‌ار، ۵ دهستان بقمچ، چناران، رادکان، بیزکی و گل‌مکان و ۳۴۳ روستا است. این شهرستان در حال حاضر در فهرست آثار ملی دارای ۱۹ اثر ثبتی تاریخی یک اثر ثبتی طبیعی و یک اثر معنوی است (پرتال شهرداری چناران، ۱۳۹۳). با توجه به قرار گرفتن ۵ روستای شاخص در فهرست روستاهای هدف گردشگری، قلمرو جغرافیایی تحقیق شامل روستاهای اخلمد، رادکان، اسجیل، بقمچ و فریزی می‌شود.

شکل ۱- محدوده جغرافیایی منطقه مورد مطالعه (پرتال فرمانداری چناران)

روش شناسی تحقیق

روش تحقیق در حقیقت نقشه عمل و اجرای یک پژوهش است. انتخاب روش تحقیق بستگی به اهداف و ماهیت موضوع پژوهش و امکانات اجرایی آن دارد و زمانی می‌توان در مورد روش تحقیق تصمیم گرفت که عوامل یاد شده مشخص باشند. با توجه به اهداف و سؤالات پژوهش جاری، روش تحقیق مورد استفاده در این مطالعه، از نظر هدف، کاربردی است زیرا به شناخت شرایط موجود و توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص می‌پردازد، از لحاظ میزان و درجه کنترل، پیمایشی است. از بعد زمانی، حال نگر است. از نظر روش، تحقیق حاضر از گروه تحقیقات توصیفی - تحلیلی می‌باشد؛ زیرا از طریق شناخت و توصیف فضای موجود به تحلیل رابطه میان متغیرها می‌پردازد. در این پژوهش از پرسشنامه به عنوان ابزار تحقیق استفاده و جهت کسب روایی در اختیار کارشناسان این امر (اساتید و صاحب نظران) قرار گرفت و پس از انجام اصلاحات، پرسشنامه نهایی تنظیم گردید. همچنین برای محاسبه پایایی ابزار تحقیق، شیوه‌های مختلفی به کار می‌رود که در این پژوهش از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. این روش برای محاسبه همابستگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه‌ها یا آزمون‌هایی که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کند به کار می‌رود. هرچقدر میزان آلفای کرونباخ به یک نزدیک‌تر باشد، اعتبار سازگاری درونی بیشتر است. با توجه به اینکه در پرسشنامه مقدار ضریب آلفای کرونباخ اندازه‌گیری شده بزرگ‌تر از ۰/۷۰ می‌باشد. بنابراین قابلیت اعتماد پرسش نامه مطابق نتایج بدست آمده در جدول ۱ مطلوب و قابل قبول ارزیابی می‌گردد.

جدول ۱- ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده

مؤلفه	تعداد گویه	مقدار آلفای کرونباخ
بهبود آگاهی و آموزش روستاییان	۱۰	۰/۷۵
ارتقاء وضعیت سلامت و امنیت اجتماعی روستاییان	۱۴	۰/۷۷

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۲- متغیرهای جمعیت شناختی تحقیق

ردیف	نام متغیر	نوع متغیر
۳	سن (سال)	کمی (پیوسته)
۴	سطح تحصیلات	کیفی (ترتیبی)
۵	تعداد افراد خانوار	کمی (گسسته)
۶	نوع شغل	کیفی (اسمی)

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۳- مؤلفه‌ها و گویه‌های بهبود آموزش و سلامت و امنیت اجتماعی تحقیق

ردیف	مؤلفه	گویه‌ها	مقیاس
۱	افزایش آگاهی و آموزش	تقویت حفظ ارزش‌ها و فرهنگ اصیل	ترتیبی
		تسهیل دسترسی به خدمات ارتباطی	ترتیبی
		موجب یادگیری و ترغیب روستاییان از امکانات دولت الکترونیک	ترتیبی
		حفظ محیط زیست و پوشش گیاهی	ترتیبی
		به وجود آمدن مشاغل کاذب	ترتیبی
		بهبود وضع خدمات زیربنایی روستا	ترتیبی
		عدم گسترش و تأثیرپذیری فرهنگ بیگانه	ترتیبی
		بهبود وضعیت آموزش و افزایش تجارب اهالی روستا	ترتیبی
		نزدیک شدن جوانان به فرهنگ روستایی	ترتیبی
		فراگیری اطلاعات دانش عمومی	ترتیبی
۲	افزایش سلامت و امنیت اجتماعی	جلوگیری از تنش و درگیری بین مردم و گردشگران	ترتیبی
		عدم گسترش ناهنجاری‌هایی از قبیل (اعتیاد، سرقت)	ترتیبی
		تعامل بهتر بین اهالی روستا و گردشگران	ترتیبی
		جلوگیری از ورود افراد مختلف (غریبه) و سکونت دائمی آنها	ترتیبی
		حفظ بافت قدیمی روستا	ترتیبی
		جذب روستاییان به کشاورزی و دامداری	ترتیبی
		نشاط روستاییان به واسطه گردشگری	ترتیبی
		محل ساخت و اقامت گردشگران در خارج روستا	ترتیبی
		احساس کمتر به حضور پلیس و نیروی انتظامی برای برقراری نظم	ترتیبی
		جمع آوری و دفع بهداشتی زباله از سطح روستا	ترتیبی
		توسعه امکانات بهداشتی و درمانی در روستا	ترتیبی
		ایجاد، بهبود و تجهیز کامل تر سرویس‌های بهداشتی	ترتیبی
		ساخت، ترمیم و ایجاد معابر، پیاده رو و میادین مناسب در روستا	ترتیبی
		توجه بیشتر مسئولان به ورزش و توسعه فضاهای ورزشی	ترتیبی

منبع: یافته‌های پژوهش

جهت محاسبه حجم نمونه در تحقیق حاضر، ابتدا با توجه به حجم نمونه کل جامعه آماری مورد مطالعه (N) برابر با ۴۴۶۲ و تعداد ۳۰ نمونه به عنوان پیش آزمون با استفاده از ابزار تحقیق (پرسشنامه) مورد بررسی قرار گرفت، انحراف معیار به دست آمده از این پیش آزمون برابر ۰/۴۹ به دست آمد. سپس حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران محاسبه گردید.

$$n = \frac{N (t^2 s)}{N (d^2) + (t^2 s)}$$

در رابطه فوق، n حجم نمونه، N حجم جامعه آماری برابر با ۴۴۶۲ خانوار، d درجه اطمینان یا دقت احتمالی مطلوب که مقدار آن برابر با ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است. t مقدار متغیر نرمال واحد استاندارد در سطح اطمینان ۹۵٪ (برابر است با ۱/۹۶) و S واریانس صفت مورد مطالعه در جامعه می‌باشد.

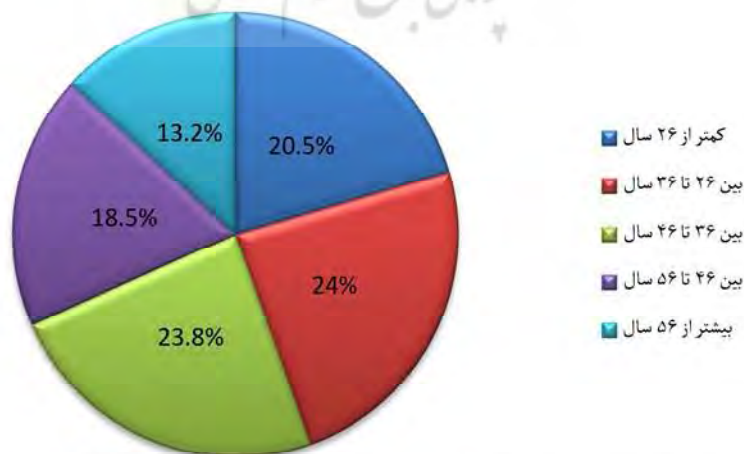
$$n = \frac{4462 (1.96^2 \times 0.49)}{4462 (0.05^2) + 1.96^2 \times 0.49} \approx 3491$$

در این پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری کاملاً تصادفی، پرسشنامه‌های طراحی شده توسط محقق، بین ۳۴۱ سرپرست خانوار توزیع گردید. همچنین اطلاعات با کمک نرم افزار آماری Spss و با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

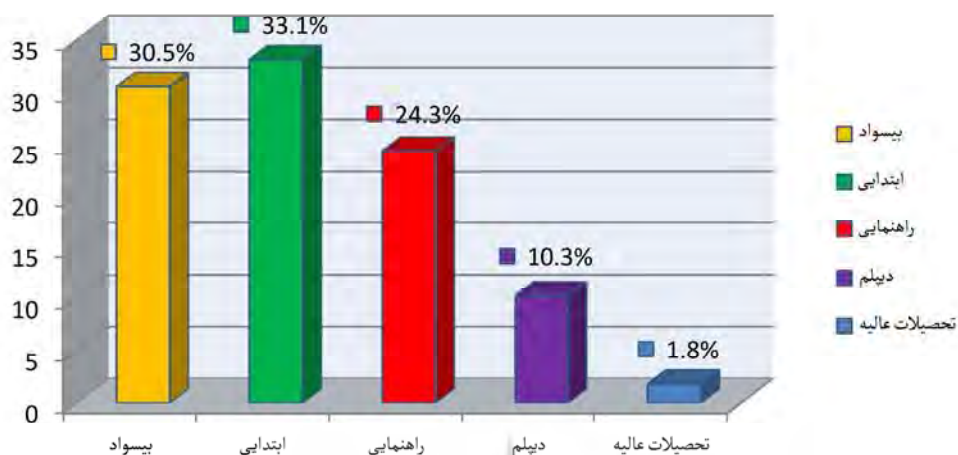
آمار توصیفی

در این بخش وضعیت متغیرها در جامعه مورد تحقیق با استفاده از آماره‌های توصیفی مانند فراوانی، درصد، درصد تجمعی، میانگین، انحراف معیار تجزیه و تحلیل می‌شود.

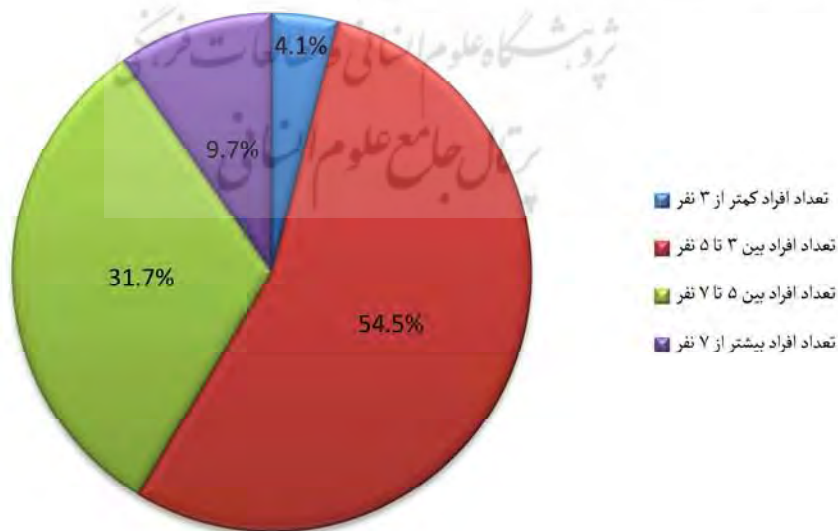
نمودار ۱- توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس سن (یافته‌های پژوهش)

طبق نمودار ۱، بیشترین فراوانی افراد مورد مطالعه متعلق به گروه سنی بین ۲۶ تا ۳۶ سال می‌باشد که ۲۴ درصد از کل جامعه را به خود اختصاص داده در حالی که کمترین فراوانی مربوط به محدوده سنی بیشتر از ۵۶ سال می‌باشد. پس می‌توان گفت اکثر افراد پاسخگو جوان و میانسال بوده‌اند.

نمودار ۲- توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه براساس سطح تحصیلات (یافته‌های پژوهش)

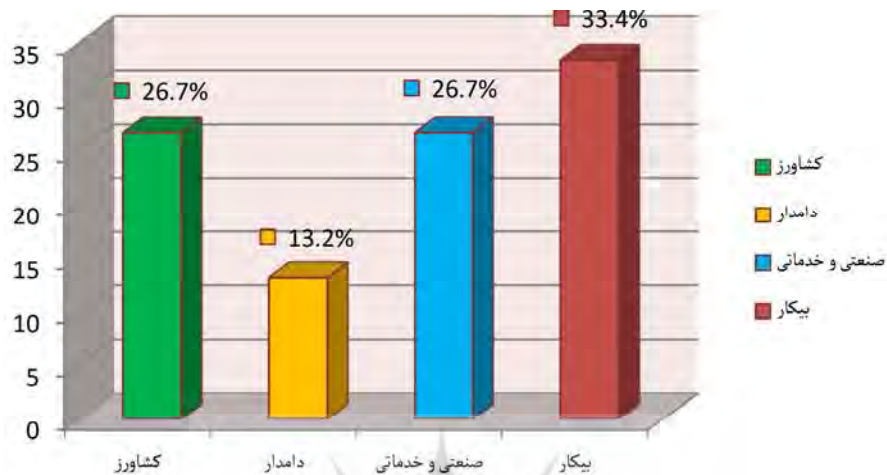
طبق نمودار ۲، مشاهده می‌شود ۳۰/۵ درصد افراد پاسخگو بی‌سواد، ۳۳/۱ درصد افراد دارای تحصیلات ابتدایی، ۲۴/۳ درصد افراد دارای تحصیلات راهنمایی، ۱۰/۳ درصد افراد دارای تحصیلات دیپلم و ۱/۸ درصد افراد پاسخ دهنده دارای تحصیلات عالیہ می‌باشند. پس بر طبق یافته‌های تحقیق می‌توان گفت، درصد بیشتر افراد مورد مطالعه بی‌سواد و کم سواد می‌باشند.

نمودار ۳- توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه براساس تعداد افراد خانوار (یافته‌های پژوهش)

یافته‌های تحقیق بر طبق نمودار ۳ حاکی از آن است، خانواده‌هایی با تعداد افراد کمتر از ۳ نفر ۴/۱ درصد، خانواده‌هایی با تعداد افراد بین ۳ تا ۵ نفر ۵۴/۵ درصد، خانواده‌هایی با تعداد افراد بین ۵ تا ۷ نفر ۳۱/۷ درصد و خانواده با تعداد افراد بیشتر از ۷ نفر ۹/۷ درصد کل افراد مورد مطالعه را تشکیل داده‌اند. همچنین در این بین بیشترین فراوانی مربوط به خانواده‌ها با تعداد افراد بین ۳ تا ۵ نفر می‌باشد.

نمودار ۴- توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه براساس نوع شغل (یافته‌های پژوهش)

طبق نمودار ۴، ۲۶/۷ درصد افراد پاسخگو نوع شغل آنها کشاورزی، ۱۳/۲ درصد افراد دامداری، ۲۶/۷ درصد افراد دارای شغل صنعتی- خدماتی و ۳۳/۴ درصد افراد بیکار می‌باشند. پس می‌توان نتیجه گرفت تعداد افراد بیکار در روستاهای مورد مطالعه بیشتر از افراد دارای شغل می‌باشد.

رتبه بندی گویه‌های بهبود آگاهی و آموزش روستاییان

جهت بررسی بهبود آگاهی و آموزش روستاییان با توسعه گردشگری از افراد مورد مطالعه سؤالاتی پرسیده شد. سپس از فرمول ضریب تغییرات استفاده گردید. همچنین برای اولویت‌بندی گویه‌ها حد مناسب برای هرگویه از نظر تأثیر پذیری بیشتر از سه تعیین و سپس با توجه به میانگین‌ها در مورد اثر پذیری هر یک از گویه‌ها نتیجه‌گیری شد.

جدول ۴- اولویت‌بندی گویه‌های بهبود آگاهی و آموزش روستاییان

ردیف	گویه	Mean میانگین	Std انحراف معیار	Cv ضریب تغییرات
۱	تقویت حفظ ارزش‌ها و فرهنگ اصیل جوامع روستایی	۲/۴۸	۰/۶۷	۰/۲۷۳
۲	برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه بهداشت، تغذیه و	۲/۴۱	۰/۸۳	۰/۳۴۶
۳	ایجاد کارگاه‌های محلی برای آموزش افراد بیکار	۲/۳۵	۰/۸۳	۰/۳۵۵
۴	برگزاری گردهمایی پیرامون آشنایی ساکنان با امکانات ارتباطی نوین	۱/۷۸	۰/۶۸	۰/۳۸۳
۵	تقویت آگاهی ساکنان تلاش برای حفظ محیط زیست	۱/۳۹	۰/۵۵	۰/۳۹۴
۶	آشنا کردن بیشتر کودکان و نوجوان با ارزش محیط زیست و حفظ آن	۱/۷۱	۰/۶۸	۰/۴۰۰
۷	بهبود وضعیت آموزش و افزایش تجارب اهالی در روستا	۱/۶۷	۰/۶۷	۰/۴۰۱
۸	افزایش گرایش جوانان روستایی به علم و فراگیری اطلاعات دانش عمومی	۱/۵۶	۰/۶۵	۰/۴۱۶
۹	موجب تسهیل دسترسی به خدمات ارتباطی	۱/۶۵	۰/۶۸	۰/۴۱۵
۱۰	یادگیری روستاییان از امکانات الکترونیک	۲/۱۲	۱/۰۵	۰/۴۹۴

منبع: یافته‌های پژوهش

طبق یافته‌های تحقیق مندرج در جدول ۴، می‌توان مشاهده کرد، از میان گویه‌های مربوط به بهبود آگاهی و آموزش روستاییان، بالاترین میانگین مربوط به گویه «تقویت حفظ ارزش‌ها و فرهنگ اصیل جوامع روستایی» به میزان ۲/۴۸ و با ضریب تغییرات ۰/۲۷۳ می‌باشد، همچنین کمترین میانگین مربوط به گویه «تقویت آگاهی ساکنان تلاش برای حفظ محیط زیست» به میزان ۱/۳۹ و با ضریب تغییرات ۰/۳۹۴ می‌باشد.

رتبه بندی گویه‌های ارتقاء سلامت و امنیت اجتماعی روستاییان

جهت بررسی ارتقاء سلامت و امنیت اجتماعی روستاییان با توسعه گردشگری از افراد مورد مطالعه سؤالاتی پرسیده شد. سپس از فرمول ضریب تغییرات استفاده گردید. همچنین برای اولویت بندی گویه‌ها حد مناسب برای هرگویه از نظر تأثیر پذیری بیشتر از سه تعیین و سپس با توجه به میانگین‌ها در مورد اثر پذیری هریک از گویه‌ها نتیجه‌گیری شد.

جدول ۵- اولویت‌بندی گویه‌های ارتقاء سلامت و امنیت اجتماعی روستاییان

ردیف	گویه	Mean میانگین	Std انحراف معیار	Cv ضریب تغییرات
۱	جلوگیری از گسترش ناهنجاری‌هایی از قبیل (اعتیاد، سرقت و غیره)	۳/۹۳	۰/۹۱	۰/۲۳۲
۲	بهبود و حفظ تأسیسات و اموال عمومی در روستا	۳/۸۳	۰/۹۳	۰/۲۴۳
۳	حفظ بافت قدیمی و جلوگیری از خانه سازی و برهم خوردن شکل قدیمی روستا	۲/۳۹	۰/۶۰	۰/۲۵۱
۴	بهبود نظارت دقیق بر امور متوفیان	۳/۸۴	۱/۰۱	۰/۲۶۳
۵	همکاری مستمر در زمینه اجرای طرح‌های حوزه بهداشت و سلامت	۲/۲۷	۰/۶۳	۰/۲۸۰
۶	تعامل بهتر بین اهالی روستا و گردشگران	۲/۲۰	۰/۶۸	۰/۳۰۸
۷	افزایش روحیه اهالی روستا	۲/۰۷	-/۷۲	-/۳۴۶
۸	نظارت بر فعالیتهای خدماتی، توزیعی و فنی	۱/۵۸	۰/۶۲	۰/۳۹۴
۹	ساخت، ترمیم و ایجاد معابر و پیاده روهای بهتر در سطح روستا	۱/۴۷	۰/۶۰	۰/۴۰۷
۱۰	جمع آوری و دفع بهداشتی زباله از سطح روستا	۱/۶۵	۰/۷۱	۰/۴۲۷
۱۱	توسعه امکانات درمانی در روستا	۱/۶۴	۰/۷۴	۰/۴۵۰
۱۲	بهبود و تجهیز کامل تر سرویس‌های بهداشتی	۱/۵۴	۰/۷۱	۰/۴۵۹
۱۳	توجه بیشتر مسئولان به ورزش و توسعه فضاهای ورزشی در روستا	۳/۰۲	۱/۴۳	۰/۴۷۳
۱۴	افزایش نظارت بر روند حفاظت منابع طبیعی و اراضی ملی در روستا	۱/۷۴	۰/۸۶	۰/۴۹۶

منبع: یافته‌های پژوهش

طبق یافته‌های تحقیق مندرج در جدول ۵، می‌توان مشاهده کرد، از میان گویه‌های مربوط ارتقاء سلامت و امنیت اجتماعی روستایی، بالاترین میانگین مربوط به گویه «جلوگیری از گسترش ناهنجاری‌هایی از قبیل (اعتیاد، سرقت و غیره)» به میزان ۳/۹۳ و با ضریب تغییرات ۰/۲۳۲ می‌باشد، همچنین کمترین میانگین مربوط به گویه «ساخت، ترمیم و ایجاد معابر و پیاده روهای بهتر در سطح روستا» به میزان ۱/۴۷ و با ضریب تغییرات ۰/۴۰۷ می‌باشد.

آمار استنباطی

در بخش آمار استنباطی نیز با استفاده از روش‌های آزمون‌های مقایسه میانگین و t تک نمونه‌ای به بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی توسعه گردشگری پرداخته شده است.

آزمون مقایسه میانگین

بررسی اختلاف میانگین گویه‌های دو شاخص تحقیق " بهبود آموزش و آگاهی روستاییان و ارتقاء امنیت و سلامت اجتماعی روستاییان به وسیله آزمون t با استفاده از نرم افزار آماری SPSS برای تمامی گویه‌های مورد نظر انجام و نتایج آن در جداول ۶ و ۷ ارائه گردیده است.

جدول ۶- نتایج آزمون- t مقایسه میانگین گویه‌های شاخص بهبود آگاهی و آموزش روستاییان

ردیف	گویه	درجه آزادی	آماره t	Sig سطح معنی داری	میانگین	تفاوت میانگین
۱	تقویت حفظ ارزش‌ها و فرهنگ اصیل جوامع روستایی	۳۴۰	۱۴/۰۵	۰/۰۰۰	۲/۴۳	-۰/۵۶*
۲	برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه بهداشت، تغذیه و ...	۳۴۰	۱۲/۲۱	۰/۰۰۰	۲/۴۲	-۰/۵۷*
۳	ایجاد کارگاه‌های محلی برای آموزش افراد بیکار	۳۴۰	۱۳/۲۴	۰/۰۰۰	۲/۳۷	-۰/۶۲*
۴	برگزاری گردهمایی پیرامون آشنایی ساکنان با امکانات ارتباطی نوین	۳۴۰	۳۰/۱۸	۰/۰۰۰	۱/۸۰	-۱/۱۹*
۵	تقویت آگاهی ساکنان تلاش برای حفظ محیط زیست	۳۴۰	۴۱/۴۰	۰/۰۰۰	۱/۵۰	-۱/۴۹*
۶	آشنا کردن بیشتر کودکان و نوجوانان با ارزش محیط زیست و حفظ آن	۳۴۰	۲۹,۴۵	۰/۰۰۰	۱/۷۸	-۱/۲۱*
۷	بهبود وضعیت آموزش و افزایش تجارب اهالی در روستا	۳۴۰	۳۰,۷۷	۰/۰۰۰	۱/۷۴	-۱/۲۵*
۸	افزایش گرایش جوانان روستایی به علم و فراگیری اطلاعات دانش عمومی	۳۴۰	۳۴,۹۵	۰/۰۰۰	۱/۶۳	-۱/۳۶*
۹	موجب تسهیل دسترسی به خدمات ارتباطی	۳۴۰	۳۰,۶۷	۰/۰۰۰	۱/۷۲	-۱/۲۷*
۱۰	یادگیری روستاییان از امکانات الکترونیک	۳۴۰	۱۵,۴۳	۰/۰۰۰	۲/۰۹	-۰/۹۰*

* تفاوت میانگین‌ها در سطح خطای ۰/۰۱ معنادار است. ($p > ۰/۰۱$) منبع: یافته‌های پژوهش

طبق یافته‌های تحقیق مندرج در جدول ۶، می‌توان مشاهده کرد، میانگین پاسخ‌ها در دامنه کمتر از حد تعیین شده ۳ می‌باشد. بنابراین می‌توان استدلال نمود، توسعه گردشگری بر رفتارها و زندگی اجتماعی روستایی منطقه مورد مطالعه تأثیر کمی داشته است.

جدول ۷- نتایج آزمون - t مقایسه میانگین گویه‌های شاخص ارتقاء سلامت و امنیت اجتماعی

ردیف	گویه	درجه آزادی	آماره t	Sig سطح معنی داری	میانگین	تفاوت میانگین
۱	جلوگیری از گسترش ناهنجاری‌هایی از قبیل (اعتیاد، سرقت و غیره)	۳۴۰	۱۴/۲۰	۰/۰۰۰	۳/۸۰	۰/۸۰*
۲	بهبود و حفظ تأسیسات و اموال عمومی در روستا	۳۴۰	۱۲/۱۹	۰/۰۰۰	۳/۶۸	۰/۶۸*
۳	حفظ بافت قدیمی و جلوگیری از خانه سازی و برهم خوردن شکل قدیمی روستا	۳۴۰	۱۷/۱۱	۰/۰۰۰	۲/۳۶	-۰/۶۳*
۴	بهبود نظارت دقیق بر امور متوفیان	۳۴۰	۱۵/۳۷	۰/۰۰۰	۳/۸۴	۰/۸۴*
۵	همکاری مستمر در زمینه اجرای طرح‌های حوزه بهداشت و سلامت	۳۴۰	۱۹/۹۸	۰/۰۰۰	۲/۲۵	-۰/۷۴*
۶	تعامل بهتر بین اهالی روستا و گردشگران	۳۴۰	۲۰/۵۰	۰/۰۰۰	۲/۱۸	-۰/۸۱*
۷	افزایش روحیه اهالی روستا به خصوص نشاط جوانان	۳۴۰	۲۱/۹۶	۰/۰۰۰	۲/۱۰	-۰/۸۹*
۸	نظارت بر فعالیت‌های خدماتی، توزیعی و فنی	۳۴۰	۳۴/۱۷	۰/۰۰۰	۱/۶۷	-۱/۳۲*
۹	ساخت، ترمیم و ایجاد معابر و پیاده روهای بهتر در سطح روستا	۳۴۰	۳۶/۱۵	۰/۰۰۰	۱/۵۶	-۱/۴۳*
۱۰	جمع آوری و دفع بهداشتی زباله از سطح روستا	۳۴۰	۲۹/۵۴	۰/۰۰۰	۱/۷۵	-۱/۲۵*
۱۱	توسعه امکانات درمانی در روستا	۳۴۰	۳۳/۵۹	۰/۰۰۰	۱/۶۴	-۱/۳۵*
۱۲	بهبود و تجهیز کامل تر سرویس‌های بهداشتی	۳۴۰	۳۲/۰۱	۰/۰۰۰	۱/۶۱	-۱/۳۸*
۱۳	توجه بیشتر مسئولان به ورزش و توسعه فضاهای ورزشی در روستا	۳۴۰	۲۰/۳۶	۰/۰۰۰	۲/۸۲	-۰/۱۷*
۱۴	افزایش نظارت بر روند حفاظت منابع طبیعی و اراضی ملی در روستا	۳۴۰	۲۶/۷۷	۰/۰۰۰	۱/۷۴	-۱/۲۵*

* تفاوت میانگین‌ها در سطح خطای ۰/۰۱ معنادار است. ($p > 0.01$) منبع: یافته‌های پژوهش

طبق یافته‌های تحقیق مندرج در جدول ۷، می‌توان مشاهده کرد، میانگین پاسخ‌ها برای گویه‌های "جلوگیری از گسترش ناهنجاری‌هایی از قبیل (اعتیاد، سرقت و غیره)، بهبود و حفظ تأسیسات و اموال عمومی در روستا، بهبود نظارت دقیق بر امور متوفیان" در دامنه‌ی مطلوب و بالاتر از حد تعیین شده ۳

می‌باشد. بنابراین می‌توان استدلال نمود، توسعه گردشگری در ارتقاء سلامت و امنیت اجتماعی روستائیان فقط در سه گویه فوق‌الذکر تأثیر مناسبی داشته و بر دیگر گویه‌ها، تأثیر کم و ناچیز داشته است.

مقایسه میانگین شاخص‌های مورد ارزیابی تحقیق

برای بررسی اختلاف میانگین هر یک از شاخص‌های این تحقیق آزمون t تک نمونه‌ای با استفاده از نرم افزار آماری SPSS انجام و نتایج آن در جدول ذیل ارائه گردیده است.

جدول ۸- نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین نظرات خانوارها در شاخص‌های مورد ارزیابی

متغیر	درجه آزادی	آماره t	Sig سطح معنی داری	میانگین	تفاوت میانگین
ارتقا سلامت و امنیت اجتماعی	۳۴۰	۱۱/۳۶	۰/۰۰۰	۲/۴۴	-۰/۵۶*
بهبود آگاهی و آموزش	۳۴۰	۱۰/۴۳	۰/۰۰۰	۲/۴۵	-۰/۵۴*

* تفاوت میانگین‌ها در سطح خطای ۰/۰۱ معنادار است. ($p > 0/01$) منبع: یافته‌های پژوهش

طبق یافته‌های تحقیق مندرج در جدول ۸، می‌توان مشاهده کرد، میانگین پاسخ‌ها در دامنه کمتر از حد تعیین شده ۳ می‌باشد. بنابراین می‌توان استدلال نمود، توسعه گردشگری در شاخص‌های مورد ارزیابی تحقیق تأثیر کمی داشته است.

آزمون سؤال‌ها و فرضیه‌های تحقیق

سؤال اول: توسعه گردشگری چه تأثیری بر سطح آموزش خانوارهای روستایی دارد؟
فرضیه اول: توسعه گردشگری موجب بهبود سطح آموزش خانوارهای روستایی در روستاهای هدف گردشگری شده است.

$$\left\{ \begin{array}{l} \mu \leq 3 : H_0 \\ 3 < \mu : H_1 \end{array} \right.$$

جدول ۹- نتیجه حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای جهت بررسی اثرات توسعه گردشگری بر سطح آموزش و آگاهی روستائیان

ارزش آزمون					
مقدار آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین	در سطح اطمینان ۹۵ درصد	
				حداقل	حداکثر
۱۰/۴۳	۳۴۰	۰/۰۰۰	۲/۴۵	۲/۳۲	۲/۵۹

منبع: یافته‌های پژوهش

طبق یافته‌های تحقیق مندرج در جدول ۹، می‌توان مشاهده کرد، مقدار t بدست آمده برابر ۱۰/۴۳ می‌باشد، همچنین میانگین پاسخ‌های ارائه شده توسط نمونه آماری، در مورد تأثیر توسعه گردشگری روستایی بر سطح آموزش و آگاهی روستاییان بر اساس طیف لیکرت ۲/۴۵ از ۵ می‌باشد، چنانچه این میانگین‌ها به جامعه تعمیم داده شوند، میانگین پاسخ‌ها در دامنه ۲/۳۲ تا ۲/۵۹ قرار می‌گیرد. از آنجایی که حد بالای این دامنه ۲/۵۹ کمتر از عدد ۳ می‌باشد، می‌توان استدلال نمود، توسعه گردشگری بر سطح آموزش و آگاهی روستاییان تأثیر کمی داشته است. بنابراین نتایج بدست آمده از جدول فوق نشان می‌دهد که فرضیه تحقیق H_1 تأیید نمی‌شود.

سؤال دوم: توسعه گردشگری چه تأثیری بر سلامت و امنیت اجتماعی خانوارهای روستایی دارد؟
فرضیه دوم: توسعه گردشگری موجب افزایش سلامت و امنیت اجتماعی خانوارهای روستایی در روستاهای هدف گردشگری شده است.

$$\begin{cases} H_0: \mu \leq 3 \\ H_1: \mu > 3 \end{cases}$$

جدول ۱۰- نتیجه حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای جهت بررسی اثرات توسعه گردشگری بر ارتقاء سلامت و امنیت اجتماعی روستاییان

ارزش آزمون						تأثیر بر سلامت و امنیت اجتماعی روستائیان
مقدار آماره تی		درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین	در سطح اطمینان ۹۵ درصد	
حداکثر	حداقل					
۲/۵۷	۲/۳۱	۳۴۰	۰/۰۰۰	۲/۴۴	۲/۳۱	۱۱/۳۶

منبع: یافته‌های پژوهش

طبق یافته‌های تحقیق مندرج در جدول ۱۰، می‌توان مشاهده کرد، مقدار t بدست آمده برابر ۱۱/۳۶ می‌باشد، همچنین میانگین پاسخ‌های ارائه شده توسط نمونه آماری، در مورد تأثیر توسعه گردشگری روستایی بر سطح آموزش و آگاهی روستاییان بر اساس طیف لیکرت ۲/۴۴ از ۵ می‌باشد، چنانچه این میانگین‌ها به جامعه تعمیم داده شوند، میانگین پاسخ‌ها در دامنه ۲/۳۱ تا ۲/۵۷ قرار می‌گیرد. از آنجایی که حد بالای این دامنه ۲/۵۷ کمتر از عدد ۳ می‌باشد، می‌توان استدلال نمود، توسعه گردشگری بر ارتقاء سلامت و امنیت اجتماعی روستاییان تأثیر کمی داشته است. بنابراین نتایج بدست آمده از جدول فوق نشان می‌دهد که فرضیه تحقیق H_1 تأیید نمی‌شود.

نتیجه گیری

نواحی روستایی در راه توسعه‌ی خود نیازمند سرمایه‌های اجتماعی هستند. به طوری که در غیاب سرمایه‌ی اجتماعی، سایر سرمایه‌ها اثر بخشی خود را از دست می‌دهند و بدون سرمایه اجتماعی پیمودن راه‌های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی، ناهموار و دشوار می‌شوند. در همین ارتباط باید به این موضوع اشاره نمود که برخی نواحی روستایی با توجه به قابلیت‌های خاص خود در آنها گردشگری شکل و رونق گرفته که این فعالیت با توجه به ویژگی‌هایی که داراست می‌تواند بر سرمایه‌های اجتماعی تأثیرگذار باشد (اکبریان رونیزی، ۱۳۹۲: ۸۹). هدف از انجام این تحقیق بررسی اثرات توسعه گردشگری بر بهبود جوامع روستاهای هدف گردشگری شهرستان چناران بوده است. نتایج حاصل از آمار توصیفی در این پژوهش نشان داد، اکثر افراد مورد مطالعه از قشر جوان و میانسال با محدوده سنی بین ۲۶ تا ۳۶ سال بوده، همچنین نتایج نشان داد درصد بیشتر افراد مورد مطالعه بیسواد و کم سواد می‌باشند. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد خانوار با تعداد افراد بین ۳ تا ۵ نفر دارای بشتین فراوانی بوده و اکثر افراد مورد مطالعه بدون شغل و بیکار بوده‌اند. همچنین نتایج تحقیق حاضر از مقایسه میانگین شاخص‌های مورد ارزیابی نشان داد، بالاترین میانگین مربوط به گویه «تقویت حفظ ارزش‌ها و فرهنگ اصیل جوامع روستایی» بوده، و کمترین میانگین مربوط به گویه «تقویت آگاهی ساکنان تلاش برای حفظ محیط زیست» از گویه‌های مربوط به بهبود آگاهی و آموزش روستائیان بوده است. همچنین در گویه‌های بهبود آگاهی و آموزش توسعه گردشگری نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که تمامی میانگین‌ها از حد مطلوب پایین‌تر بوده در نتیجه توسعه گردشگری در هر یک از گویه‌ها تأثیری کم داشته و موجب بهبود آگاهی و آموزش روستائیان در سطح کم و خیلی کم شده است. همچنین نتایج حاصل از پژوهش نشان داد، بالاترین میانگین مربوط به گویه «جلوگیری از گسترش ناهنجاری‌هایی از قبیل (اعتیاد، سرقت و غیره)» از گویه‌های مربوط به ارتقاء سلامت و امنیت اجتماعی روستائیان بوده است. این امر نشان می‌دهد ناهنجاری‌هایی از قبیل اعتیاد و سرقت در جوامع روستایی ساکنان را تهدید می‌کند و به نظر روستائیان توسعه گردشگری می‌تواند از بروز این‌گونه ناهنجاری‌ها جلوگیری به عمل آورد. همچنین نتایج حاصل از تحقیق نشان داد، میانگین گویه‌های «بهبود و حفظ تأسیسات و اموال عمومی در روستا»، «بهبود نظارت دقیق بر امور متوفیان» و «توجه بیشتر مسئولان به ورزش و توسعه فضاهای ورزشی در روستا» در حد مطلوب بوده، در نتیجه می‌توان گفت با توسعه گردشگری اموال عمومی، زیرساختها و تأسیسات روستایی بهبود پیدا کرده و لزوم توجه به حفظ این‌گونه موارد از طرف مردم اهمیت داشته است. همچنین رسیدگی به امور متوفیان از قبیل احداث غسلخانه‌های بهداشتی، واگذاری زمین جهت آرامستان و غیره، مورد توجه مسئولین و مردم قرار داشته و توسعه گردشگری باعث ترغیب و تشویق برای احداث و توسعه فضاهای ورزشی جهت ارتقاء سلامت و امنیت روستای محل زندگیشان شده است. همچنین کمترین میانگین به میزان ۱/۴۷ مربوط به گویه «ساخت، ترمیم و ایجاد معابر و پیاده‌روهای بهتر در سطح روستا» با ضریب تغییرات ۰/۴۰۷ بوده که بر طبق آن می‌توان نتیجه گرفت توسعه گردشگری در ساخت معابر و پیاده‌رو تأثیری کم و ناچیز داشته است. با توجه به نتایج حاصل از تحقیق حاضر، می‌توان نتیجه گرفت توسعه گردشگری در بهبود آموزش و سلامت و امنیت اجتماعی خانوار روستایی در منطقه مورد مطالعه تأثیر چندانی نداشته است. این نتیجه‌ها با نتایج تحقیقات محمودی و همکاران (۱۳۹۲)، رهنمایی (۱۳۸۴) و بدری و همکاران (۱۳۸۸) مطابقت دارد.

پیشنهادها

- بر اساس نتایجی که از این تحقیق بدست آمد پیشنهادهایی به قرار زیر قابل ارائه می‌باشد:
- ۱- به دلیل عدم وجود نمایندگی‌های خصوصی یا دولتی گردشگری روستایی در پنج روستای هدف گردشگری (اخلمد، رادکان، اسجیل، بقمچ و فریزی) شهرستان چناران، می‌توان با تأسیس این‌گونه مؤسسات نقاط قوت و ضعف توسعه گردشگری در هر روستا را از نزدیک درک و راهکارهای مناسب جهت بهبود مشکلات و نواقص موجود ارائه نمود.
  - ۲- با توجه به محیط زیست و طبیعت بکر روستاهای اخلمد و فریزی، با برگزاری کلاس‌ها و دادن آموزش‌های لازم جهت حفظ منابع طبیعی و محیط زیست به روستائیان، می‌توان برای رشد گردشگری از طریق اکوتوریسم (طبیعت‌گردی) اقدام نمود.
  - ۳- حمل و نقل و راه‌های ارتباطی، تأسیسات رفاهی، خدمات هتل‌داری و رستوران‌داری در منطقه مورد مطالعه بسیار ضعیف بوده که برای رفع آن باید اقدامات لازم انجام تا به واسطه آن گردشگری رونق پذیرد.
  - ۴- برگزاری نمایشگاه‌ها و همایش‌های اختصاصی از سوی نهادهای مرتبط با گردشگری شهرستان چناران و استان خراسان رضوی، در سطح بین‌المللی و ملی با انتشار دائمی کتابها، مقالات، کاتالوگها و عکس‌ها از جاذبه‌های گردشگری و بروشورهای حاوی اطلاعات مورد نیاز جهانگردان و ایرانگردان جهت شناساندن ظرفیتهای گردشگری.
  - ۵- عدم وجود فضای سبز و پارک‌ها، پارک جنگلی، گلستان‌ها و مکان‌های باز جهت تفریح و اوقات فراغت در روستاهای چناران، در این زمینه دهیاری‌ها یا سازمان گردشگری با مشارکت مردم می‌توانند به احداث آنها اقدام نمایند.
  - ۶- اجرای برنامه‌های آموزشی- ترویجی به منظور افزایش آگاهی اجتماعات روستایی از پیامدهای توسعه صنعت گردشگری در محل و فراهم سازی بستر تعامل با گردشگران و همچنین تربیت نیروی انسانی کارآمد و آشنا به زبانهای بین‌المللی و پلیس راهنما از بین ساکنان روستاهای هدف گردشگری شهرستان چناران.

منابع و مآخذ:

۱. اکبریان رونیزی، سعید رضا، (۱۳۹۲)، بررسی رابطه توسعه‌ی گردشگری و سرمایه اجتماعی در نواحی روستایی مطالعه موردی: دهستان سولقان (شهرستان تهران)، مجله‌ی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال دوم، شماره ۶، پاییز ۱۳۹۲، ۷۵-۹۲.
۲. بدری، سیدعلی، مطیعی لنگرودی، سیدحسن، سلمانی، محمد و علیقلی زاده فیروزجایی، ناصر (۱۳۸۸) اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی (مطالعه موردی): نواحی روستایی بخش مرکزی نوشهر، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره دوازدهم، بهار و تابستان، ۳۵-۱۵.
۳. پرتال شهرداری شهرستان چناران، ۱۳۹۳، www.chenaran.ir
۴. پرتال فرمانداری شهرستان چناران، ۱۳۹۳، www.chenaran.khorasan.ir
۵. تقدیسی، احمد و تقوایی، مسعود و پیری، سیامک (۱۳۹۱) تحلیلی بر نگرش جامعه میزبان به اثرات اجتماعی فرهنگی گردشگری شهرستان دالاهو، مجله علمی تخصص برنامه‌ریزی فضایی، سال دوم، شماره اول، ۱۴۰-۱۲۱.
۶. رضوانی، محمدرضا و صفائی، جواد (۱۳۸۴) گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی؛ فرصت یا تهدید، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۴، ۱۲۱-۱۰۹.
۷. رهنمایی، محمد تقی (۱۳۸۴)، گردشگری در استان مازندران، جایگاه ویژه، چالش‌های ویژه، مجموعه مقاله‌های اولین همایش سراسری نقش گردشگری در توسعه مازندران، ناشر رسانش.
۸. عنابستانی، علی اکبر (۱۳۸۸) بررسی آثار کالبدی خانه‌های دوم بر توسعه سکونت گاه‌های روستایی: مطالعه موردی روستاهای ییلاقی شهر مشهد، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲، شماره ۴، صص ۱۶۶-۱۴۹.
۹. عنابستانی، علی اکبر و سعیدی، عباس و درویشی، حسن (۱۳۹۱) بررسی آثار اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی توسعه گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی از دیدگاه گردشگران و روستاییان، مجله علمی تخصصی برنامه‌ریزی فضایی، سال دوم، شماره دوم، صص ۲۰-۱.
۱۰. فراهانی، حسین و عبدلی، سمیه و چراغی، مهدی (۱۳۹۱) ارزیابی اثرات سرمایه اجتماعی در توسعه نواحی روستایی با تأکید بر کیفیت زندگی، فصلنامه علمی- پژوهشی برنامه‌ریزی منطقه‌ای/ سال دوم، شماره ۸، ۶۷-۷۸.
۱۱. قادری، ا (۱۳۸۲) نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی پایدار، پایان نامه دکتری، تربیت مدرس.
۱۲. محمدی، مریم و داریوش حیاتی، (۱۳۸۸) توسعه توریسم روستایی رویکردی نوین در جهت توسعه پایدار روستایی، سومین کنگره علوم ترویج و آموزش کشاورزی، مشهد، انجمن ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۱۶-۱.
۱۳. محمودی، حمیده؛ قجرپور، سمیه و علیزاده، لیدا (۱۳۹۲) اثرات اقتصادی گردشگری مذهبی بر نواحی روستایی (مطالعه موردی): روستای حصار شهرستان بینالود، اولین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار، همدان، انجمن ارزیابان محیط زیست هگمتانه، ۸-۱.
۱۴. مقصودی، ط و لشگرآرا، ف (۱۳۸۳) توریسم، توسعه و روستا، مجله جهاد، ماهنامه توسعه روستایی و ترویج کشاورزی، سال ۲۲۱، شماره ۲۵۶، فروردین و اردیبهشت، ۶۷-۶۱.

۱۵. مهدوی ، د. (۱۳۸۲). نقش توریسم در توسعه نواحی روستایی پیرامون شهرها و ارائه مدل استراتژیک (نمونه موردی: روستای لواسان کوچک). پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.

۱۶. Eccles G., Costa J., 1996, Perspectives on tourism development, International Journal of Contemporary Hospitality Management ,Volume 8, Number 7, pp. 44-51

۱۷. Khalil, F.I., Sâmbotin, L., Mayer, M., Jitaru, D. and Tirchi ,S. 2012. Study on the influence of rural tourism on the environment, Journal Lucrări Științifice, Universitatea de Științe Agricole Și Medicină Veterinară a Banatului, Timisoara, Seria I, Management Agricol, 14 (4): 261-264.

۱۸. Kiper, T., Özdemir, G., and Sağlam, C. 2013. Environmental, socio-cultural and economic effects of ecotourism perceived by the local people in the northwestern Turkey: Kiyiköy case, Scientific Research and Essays. ۴۰۰۹-۴۰۲۰: (۱۹)۶ ,

۱۹. Lane, Bernard (1994), "Sustainable rural tourism strategies :a tool for development and conservation". Journal of Sustainable Tourism .VOL ,۲ Nos. ۱۱۸-۱۲ :۲ &

۲۰. Sharpley .j & Richard (1997). Rural Tourism : An Introduction. P 4

